

การประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ครั้งที่ 7
วันที่ 1 สิงหาคม 2567

ศึกษาระสำคัญของข้อห้ามเกี่ยวกับสตรี: กรณีศึกษาชุมชนไทยทรงดำ
ตำบลหนองปร่ง อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี

A Study of the Key Contents of the Sustained About Women: A Case Study of Thai-Songdum Communities In Nong-Prong Sub-District, Khaoyoy District, Pethburi Province

ZHANG WANNA

หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต การสื่อสารภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

E-mail zwanna4@gmail.com

รองศาสตราจารย์ ดร.ธีรโชติ เกิดแก้ว

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

E-mail tongin2000@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระสำคัญของข้อห้ามเกี่ยวกับสตรีในชุมชนไทยทรงดำ ตำบลหนองปร่ง อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 25 คน วิเคราะห์และนำเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ ผลการวิจัยพบประเภทของข้อห้ามเกี่ยวกับสตรี 5 ประการ ได้แก่ ข้อห้ามเกี่ยวกับสตรีที่เป็นสาวโสด สตรีที่เป็นภรรยา สตรีที่มีครรภ์ สตรีที่เป็นแม่ และสตรีทั่วไป ที่เกิดจากมูลเหตุสำคัญคือความไม่รู้ ความกลัว และความต้องการใช้ข้อห้ามควบคุมพฤติกรรมของคนในสังคม และพบบทบาทของข้อห้าม 3 ด้าน คือด้านชีวิตมนุษย์ในฐานะเป็นที่พึ่งทางใจ เป็นกรอบแห่งพฤติกรรม ด้านสังคมในฐานะเป็นบรรทัดฐานของการอยู่ร่วมกัน ทำให้สังคมมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย สงบสุข และด้านวัฒนธรรมในฐานะเป็นกลไกอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม

คำสำคัญ: สาระสำคัญ ข้อห้ามเกี่ยวกับสตรี ชุมชนไทยทรงดำ

Abstract

This qualitative research aims to study the essences of women taboos of the Tai Song-dum tribe in Nong-prong Sub-district, Khao-yoy District, Pethchaburi Province. An in-depth interview is processed with a sample group of twenty five informants. Research findings are reported as a descriptive analysis.

การประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ครั้งที่ 7

วันที่ 1 สิงหาคม 2567

The research finds five types of women taboos, including taboos for single women; wives; pregnant women; mothers; and general women. The origin of women taboos is caused by the lack of knowledge; fear; and using the taboo to regulate the tribe members. Roles of women taboos are observed in three aspects, including the personal life aspect - being an emotional refuge, and a behavioral frame; the social aspect - being a norm of harmonized cohabitation; and the cultural aspect - being a process of cultural heritage conservation.

Keywords: The Key Contents, Sustained About Women, Thai-Songdum Communities

บทนำ

ความเชื่อในแต่ละสังคมจะมีทั้งที่แตกต่างและสอดคล้องกัน ทั้งความเชื่อหลักทางศาสนาที่ส่วนใหญ่จะเชื่อในพระเจ้าองค์เดียว เช่น ศาสนาคริสต์ หรือความเชื่อพื้นบ้าน เช่น ความเชื่อในอำนาจศักดิ์สิทธิ์ของธรรมชาติ วิญญาณบรรพบุรุษ ผีसाง เทวดา เป็นต้น ความหลากหลายของความเชื่อเหล่านี้ได้ก่อให้เกิดวัฒนธรรม ประเพณีเกี่ยวกับความเชื่อหลายอย่างที่มีลักษณะเฉพาะในแต่ละภูมิภาค และมีบทบาทสำคัญทั้งในระดับปัจเจกชนและสังคมโดยรวม สังคมไทยในแต่ละภูมิภาคจะมีความเชื่ออย่างหลากหลาย ดังที่ บรรเทิงพาพิจิตร (2006, น. 96) ได้กล่าวว่า คนไทยแต่ละภาคมีความเชื่อที่ได้รับมาจากบรรพบุรุษแตกต่างกันตามลักษณะภูมิประเทศ แต่ถึงกระนั้นก็มีลักษณะที่คล้ายคลึงกันในด้านความเชื่อระหว่างภูมิภาค ทั้งนี้เป็นเพราะการแพร่กระจายของความเชื่อที่เกิดจากการอพยพโยกย้ายถิ่นทำกิน หรือการปฏิสัมพันธ์กันของคนในภูมิภาคต่าง ๆ ทำให้ความเชื่อบางประการผสมผสานกัน นอกจากนี้ ในภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศไทย ยังมีความเชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ จำนวนมาก เช่น คนไทยทรงดำ ส่งผลให้ประเทศไทยเป็นสังคมแบบพหุวัฒนธรรมทางความเชื่อที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น

แม้ความเชื่อจะเป็นเรื่องที่จับต้องไม่ได้ แต่สามารถปรากฏให้เห็นด้วยวิธีการต่าง ๆ ผ่านการจัดกิจกรรมขึ้นมาตามความเชื่อพื้นบ้าน เช่น การไหว้บรรพบุรุษในวันเซ็งเม้งของคนไทยเชื้อสายจีน การจัดกิจกรรมประจำเป็นวิธีหนึ่งที่ทำให้คนในสังคมสามารถสัมผัสความเชื่อนั้นได้ โดยเฉพาะความเชื่อเกี่ยวกับข้อห้ามต่าง ๆ เป็นเรื่องหนึ่งที่คนโบราณใช้วิธีการห้ามทำให้คนรู้จักเคารพ ยำเกรงธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัวมนุษย์ เพื่อความปลอดภัย โดยข้อห้ามมักจะถูกกำหนดขึ้นจากผู้ใหญ่ในแต่ละสังคมแล้วส่งผ่านไปครอบครัวเป็นผู้ให้การอบรมบุตรหลานจนกลายเป็นจารีตของสังคมในที่สุด ข้อห้ามตามความเชื่อในสังคมไทยมีอย่างหลากหลาย โดยเฉพาะข้อห้ามที่เกี่ยวกับสตรีมีจำนวนมาก เนื่องจากในสมัยโบราณ สตรีมีฐานะทางสังคมต่ำกว่าผู้ชาย และภาพลักษณ์ทางสังคม

การประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ครั้งที่ 7

วันที่ 1 สิงหาคม 2567

ของสตรียังขึ้นอยู่กับสามีเป็นหลัก ประกอบกับความรู้ทางวิทยาศาสตร์ยังไม่เจริญก้าวหน้า ทำให้เรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับสตรีถูกบิดเบือน เช่น สตรีมีครรภ์ เนื่องจากในสมัยนั้นยังไม่สามารถอธิบายเรื่องเหล่านี้ที่เกิดกับสตรีได้ และสุดท้ายเรื่องดังกล่าวก็เปลี่ยนเป็นข้อห้ามสำหรับสตรีหลายประการ เช่น ข้อห้ามสำหรับสตรีที่มีครรภ์ รวมถึงกิจกรรมที่สตรีทำในชีวิตประจำวัน แต่ละช่วงอายุของสตรีจะมีข้อกำหนดที่ไม่เหมือนกันเพื่อให้สตรีได้ทำหน้าที่ของตนในสังคมนั้นให้ดี แต่เมื่อวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเจริญขึ้น และคนส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาสูงขึ้น เรื่องต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับมนุษย์และสังคมสามารถอธิบายได้ด้วยวิธีทางวิทยาศาสตร์หรือศาสตร์สมัยใหม่ที่มีเหตุผลรองรับและยืนยันได้ เรื่องข้อห้ามตามความเชื่อต่าง ๆ ก็ค่อย ๆ ลดน้อยลงไป แต่ถึงกระนั้นก็ยังมียุคที่ยังคงยึดถือและปฏิบัติตามข้อห้ามอย่างเข้มงวด และยังคงสืบทอดความเชื่อข้อห้ามเหล่านั้นต่อไป เนื่องจากคนเหล่านั้นเห็นว่าข้อห้ามเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของตน และยังเป็นสิ่งที่ได้แสดงถึงภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ ซึ่งในปัจจุบัน ในตำบลหนองปรุง อำเภอกะลาสิริ จังหวัดเพชรบุรี ที่ชาวไทยทรงดำอาศัยอยู่จะเป็นพื้นที่ที่แสดงถึงข้อห้ามตามความเชื่อเกี่ยวกับสตรีที่ยังคงยึดถือและปฏิบัติอยู่ให้เห็นได้อย่างชัดเจนในหลายเรื่อง

จากข้อมูลพื้นฐานที่ได้จากการสำรวจพื้นที่วิจัยผู้วิจัยพบว่า กลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยทรงดำมีลักษณะเด่นพิเศษด้านความเชื่อข้อห้ามของตน และยังคงจัดกิจกรรมในวันเทศกาลอย่างสม่ำเสมอ อีกทั้งยังสอนคนรุ่นใหม่ให้ตระหนักถึงวัฒนธรรมของตนเองด้วยคำพูดและการกระทำในชีวิต ทำให้วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยทรงดำดั้งเดิมในพื้นที่นี้ยังคงดำรงอยู่และสืบต่อไปได้ แต่ถึงกระนั้นก็มีข้อห้ามเกี่ยวกับสตรีบางประการมีแนวโน้มที่จะสูญหายไปจากชุมชนแห่งนี้ที่เป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสิ่งแวดล้อม ประกอบกับยังไม่มีผู้วิจัยคนใดศึกษาเรื่องข้อห้ามเกี่ยวกับสตรีในชุมชนแห่งนี้ จึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาสาระสำคัญของข้อห้ามเกี่ยวกับสตรี และวิเคราะห์สาเหตุของการคงอยู่และการเปลี่ยนแปลงของข้อห้ามเกี่ยวกับสตรีของชุมชนไทยทรงดำ ตำบลหนองปรุง อำเภอกะลาสิริ จังหวัดเพชรบุรี ซึ่งจะช่วยให้ทราบถึงสาระสำคัญของข้อห้ามเกี่ยวกับสตรี ปัจจัยที่ส่งผลให้วัฒนธรรมด้านนี้คงอยู่และเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการอนุรักษ์วัฒนธรรมเรื่องนี้ให้คงอยู่ต่อไป และยังสามารถใช้เป็นแนวทางในการศึกษาความเชื่อเรื่องเดียวกัน หรือความเชื่อเรื่องอื่น ๆ ของกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ในสังคมไทยได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาสาระสำคัญของข้อห้ามเกี่ยวกับสตรีของชุมชนไทยทรงดำ ตำบลหนองปรุง อำเภอกะลาสิริ จังหวัดเพชรบุรี

การประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ครั้งที่ 7
วันที่ 1 สิงหาคม 2567

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ ชาวไทยทรงดำที่อาศัยอยู่ในชุมชนไทยทรงดำ ตำบลหนองปรัง อำเภอยะโฮย จังหวัดเพชรบุรี ผู้วิจัยใช้วิธีคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างจากชาวไทยทรงดำที่มีความเชื่อในข้อห้ามในพื้นที่วิจัยแบบเจาะจง จำนวนทั้งสิ้น 25 คน

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยศึกษาสาระสำคัญในข้อห้ามตามความเชื่อเกี่ยวกับสตรีของสังคมไทย และข้อมูลที่ได้จากพื้นที่วิจัยเกี่ยวกับประเภท มูลเหตุ และบทบาทของข้อห้ามเกี่ยวกับสตรี

3. ขอบเขตด้านระยะเวลา

ผู้วิจัยใช้เวลาเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ตั้งแต่เดือนมีนาคม 2567 ถึงเดือนตุลาคม 2567 ในพื้นที่ชุมชนไทยทรงดำ ตำบลหนองปรัง อำเภอยะโฮย จังหวัดเพชรบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้วิธีวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Research) ด้วยวิธีสัมภาษณ์เชิงลึกโดยได้ดำเนินการตามลำดับขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับข้อห้ามในสังคมไทย
2. ศึกษาข้อมูลพื้นฐานจากพื้นที่วิจัย ได้แก่ ชุมชนไทยทรงดำ ตำบลหนองปรัง อำเภอยะโฮย จังหวัดเพชรบุรี เพื่อนำข้อมูลที่ได้มากำหนดแนวทางในการวิจัย
3. คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างจากชาวไทยทรงดำที่มีความเชื่อด้านข้อห้ามในตำบลหนองปรัง อำเภอยะโฮย จังหวัดเพชรบุรี แบบเจาะจง (Purposive Sample) จำนวนทั้งสิ้น 25 คน
4. สร้างเครื่องมือวิจัยด้วยการตั้งคำถามแบบการสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth Interview) จำนวน 25 ข้อ ให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยแล้วนำไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาตรวจสอบ
5. ปรับแก้ไขเครื่องมือแบบสัมภาษณ์เชิงลึกตามข้อเสนอแนะ และนำไปเก็บข้อมูลภาคสนามกับกลุ่มตัวอย่างในชุมชนไทยทรงดำ ตำบลหนองปรัง อำเภอยะโฮย จังหวัดเพชรบุรี
6. วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์เชิงลึกในด้านสาระสำคัญของข้อห้ามเกี่ยวกับสตรีไทยทรงดำ ตำบลหนองปรัง อำเภอยะโฮย จังหวัดเพชรบุรี
7. นำเสนอผลการศึกษาวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

การประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ครั้งที่ 7
วันที่ 1 สิงหาคม 2567

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์พบสาระสำคัญของข้อห้ามเกี่ยวกับสตรีในพื้นที่วิจัย 3 ประการ ได้แก่ ประเภทของข้อห้ามเกี่ยวกับสตรี มูลเหตุของการเกิดข้อห้ามเกี่ยวกับสตรี และบทบาทของข้อห้ามเกี่ยวกับสตรี มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ประเภทของข้อห้ามเกี่ยวกับสตรีในพื้นที่วิจัย

ผลการศึกษาพบประเภทของข้อห้ามเกี่ยวกับสตรี 5 ประการ ได้แก่ (1) ข้อห้ามเกี่ยวกับสตรีที่เป็นสาวโสด เช่น ห้ามไม่เข้าผีเรือนก่อนแต่งงาน เพราะจะทำให้ผิดผี (2) ข้อห้ามเกี่ยวกับสตรีที่เป็นภรรยา เช่น ห้ามนำมือไปจับศีรษะของสามี เชื่อว่าจะทำให้ครอบครัวเสื่อม (3) ข้อห้ามเกี่ยวกับสตรีที่มีครรภ์ เช่น ห้ามนั่งคาบ้นไต่บ้าน เชื่อว่าจะทำให้ออกลูกยาก (4) ข้อห้ามเกี่ยวกับสตรีที่เป็นแม่ เช่น ห้ามอุ้มลูกออกไปนอกบ้านหลังคลอดลูก 1 เดือน เชื่อว่าวิญญาณจะมาทำร้ายเด็ก (5) ข้อห้ามเกี่ยวกับสตรีทั่วไป เช่น ห้ามมีเพศสัมพันธ์กันในวันพระ เพราะเป็นวันถือศีล ผลการวิเคราะห์สรุปได้ว่า ข้อห้ามเกี่ยวกับสตรีไทยทรงดำในพื้นที่วิจัยจะสัมพันธ์กับสถานะของสตรีในช่วงวัยต่าง ๆ โดยข้อห้ามส่วนใหญ่จะถูกนำไปโยงเข้ากับความเชื่อเรื่องผีเรือนหรือวิญญาณบรรพบุรุษที่เป็นความเชื่อหลักของชุมชนไทยทรงดำ ผีหรือวิญญาณต่าง ๆ และเทวดาเพื่อให้เกิดความเกรงกลัวและการปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด อีกส่วนหนึ่งเป็นข้อห้ามที่ประกอบด้วยเหตุผลที่ผู้ใหญ่ในชุมชนบัญญัติไว้เพื่อให้เกิดผลดีต่อสตรีและคนที่เกี่ยวข้อง ข้อห้ามเกี่ยวกับสตรีทั้ง 5 กลุ่มนี้พบว่า ข้อห้ามเกี่ยวกับสตรีที่ตั้งครรภ์มีมากที่สุด ทั้งนี้เป็นเพราะผู้ใหญ่ในชุมชนไทยทรงดำมีความห่วงใยต่อความปลอดภัยของแม่และลูกที่อยู่ในท้อง จึงได้บัญญัติข้อห้ามจำนวนมากไว้เพื่อให้สตรีที่มีครรภ์ได้ระมัดระวังตัวในการดำเนินชีวิต

2. มูลเหตุที่ทำให้เกิดข้อห้ามเกี่ยวกับสตรีในพื้นที่วิจัย

ผลการศึกษาได้พบมูลเหตุสำคัญของการเกิดข้อห้ามในพื้นที่วิจัย 3 ประการ ได้แก่ ความไม่รู้ ความกลัว และความต้องการใช้ข้อห้ามควบคุมพฤติกรรมของคนในสังคม ดังต่อไปนี้

2.1 ข้อห้ามเกี่ยวกับสตรีที่เกิดจากความไม่รู้ จำแนกได้ 3 ลักษณะ ได้แก่ (1) ความไม่รู้ความจริงเกี่ยวกับชีวิต เช่น ห้ามสตรีที่มีครรภ์กินผลไม้แปด เชื่อว่าจะทำให้ได้ลูกแฝด (2) ความไม่รู้เกี่ยวกับปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ เช่น ห้ามสตรีที่มีครรภ์ถูกบิณฑิอนหรือจันทรุปราคา เชื่อว่าจะทำให้เกิดสิ่งไม่ดีกับตัวเอง (3) ความไม่รู้เกี่ยวกับภาษา เช่น ห้ามสตรีที่มีครรภ์เข้าไปฟังพระสงฆ์สวดอุทิศในโบสถ์ในพิธีกรรมอุปสมบทพระภิกษุ เชื่อว่าลูกจะคลอดออกมาไม่ได้ เนื่องจากในสมัยโบราณ วิทยาการทางการแพทย์ วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยียังไม่เจริญก้าวหน้า คนในสังคมไม่สามารถอธิบายเหตุการณ์บางอย่างที่เกิดขึ้นกับชีวิตและปรากฏการณ์ทางธรรมชาติได้ จึงได้ตีความในเชิงความเชื่อและนำมาตั้งเป็นข้อห้ามเพื่อใช้ควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ให้อยู่ในกรอบที่คนในสังคมสมัยนั้นเห็นว่าถูกต้องดีงาม เกิดประโยชน์

การประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ครั้งที่ 7
วันที่ 1 สิงหาคม 2567

2.2 ข้อห้ามเกี่ยวกับสตรีที่เกิดจากความกลัว จำแนกได้ 2 ลักษณะ ได้แก่ (1) ความกลัวอำนาจของวิญญาณ เช่น ห้ามสตรีที่มีครรภ์ตั้งชื่อเด็กล่วงหน้าเพราะกลัวว่าผีจะมีเอาชีวิตเด็กไป (2) ความกลัวอำนาจของเทวดา เช่น ห้ามสตรีที่มีครรภ์กินของไม่สุกเพราะกลัวเทวดาจะมาเข้าสิงแล้วเกิดอันตรายกับเด็กที่อยู่ในท้อง ซึ่งข้อห้ามเกี่ยวกับสตรีในชุมชนไทยทรงดำดังกล่าวเกิดจากความกลัวอำนาจของวิญญาณและเทวดาที่ผู้ใหญ่ในชุมชนไทยทรงดำนำมาผูกโยงเข้ากับอำนาจที่มองไม่เห็นตัวเพื่อให้สตรีเกิดความกลัวและปฏิบัติตามข้อห้ามอย่างเคร่งครัดเพื่อความปลอดภัยแก่สตรีและลูกที่อยู่ในครรภ์ที่เกิดจากหวังดีและความห่วงใยของผู้ใหญ่ในชุมชนไทยทรงดำ

2.3 ข้อห้ามเกี่ยวกับสตรีเกิดจากความต้องการใช้ข้อห้ามควบคุมพฤติกรรมของคนในสังคม จำแนกได้ 3 ลักษณะ ได้แก่ (1) ความต้องการความปลอดภัย เช่น ห้ามสตรีมีครรภ์นั่งธรณีประตุ (2) ความต้องการให้เกิดสิริมงคล เช่น ห้ามสตรีมีครรภ์พูดเรื่องไม่ดีไม่งาม (3) ความต้องการให้เป็นบรรทัดฐานของความประพฤติที่ดีงามในสังคม เช่น ห้ามสตรีที่เป็นภรรยาใส่เสื้อสามี่ ซึ่งข้อห้ามต่าง ๆ เหล่านี้เป็นกุศโลบายที่ผู้ใหญ่ในชุมชนนำมาใช้ควบคุมพฤติกรรมของคนในสังคมให้ละเว้นหรือไม่กระทำบางสิ่งบางอย่างที่เห็นว่าเป็นอันตราย ไม่เหมาะสมไม่ควร ผิดจารีต ประเพณี และค่านิยมทางสังคมของคนในสมัยนั้น เพื่อให้เกิดผลดีด้านต่าง ๆ ที่เรียกว่า สิริมงคลต่อสตรี คนที่เกี่ยวข้อง และสังคมโดยรวม

3. บทบาทของข้อห้ามเกี่ยวกับสตรีในพื้นที่วิจัย

ผลการศึกษาได้พบบทบาทของข้อห้ามเกี่ยวกับสตรีใน 3 ด้านสำคัญ ได้แก่ ด้านชีวิตมนุษย์ ด้านสังคม และด้านวัฒนธรรม ดังต่อไปนี้

3.1 ด้านชีวิตมนุษย์ บทบาทด้านนี้พบ 2 ประการ คือ (1) เป็นที่พึ่งยึดเหนี่ยวทางใจ โดยเฉพาะข้อห้ามที่เชื่อมโยงกับผีเรือนหรือวิญญาณบรรพบุรุษที่คนในพื้นที่ให้ความเคารพนับถือมาก การปฏิบัติตามข้อห้ามจะทำให้สตรีเกิดความมั่นใจในการดำเนินชีวิต รู้สึกว่าได้รับการคุ้มครองให้ปลอดภัย ชีวิตมีแต่ความสุข ความเจริญ ประสบแต่สิ่งที่ดีงาม (2) เป็นกรอบแห่งพฤติกรรม ข้อห้ามเกี่ยวกับสตรีส่วนใหญ่เป็นกุศโลบายที่ผู้ใหญ่ในชุมชนนำมาใช้ควบคุมพฤติกรรมให้ละเว้นหรือไม่กระทำบางสิ่งบางเรื่องที่เห็นว่าเป็นเรื่องที่เสียหาย อันตราย และมีผลกระทบต่อคนในสังคม ขณะเดียวกันก็เป็นการป้องกันปัญหาที่เกิดขึ้นกับสตรี ผู้ที่เกี่ยวข้อง และสังคมด้วย เช่น การห้ามสตรีมีครรภ์นั่งคานไต่บันไดบ้านก็เพื่อป้องกันอันตรายต่อสตรีและลูกที่อยู่ในครรภ์ที่เกิดจากการพลัดตกจากบันไดบ้าน เท่ากับว่าข้อห้ามเกี่ยวกับสตรีเป็นกรอบแห่งพฤติกรรมที่ดีงามและเครื่องป้องกันภัยอันตราย และเรื่องไม่ดีที่จะเกิดขึ้นแก่สตรี ผู้ที่เกี่ยวข้อง รวมถึงสังคมด้วย

3.2 ด้านสังคม บทบาทด้านนี้พบ 3 ประการ คือ (1) ข้อห้ามเป็นบรรทัดฐานของการอยู่ร่วมกันในสังคม เช่น ห้ามสตรีที่เป็นภรรยาตำสามี่ เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาในครอบครัว (2) ข้อห้ามทำให้สังคมมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย เช่น ห้ามสตรีที่เป็นภรรยาเล่นहुเล่นตากับชายอื่น เพื่อป้องกันปัญหาชู้สาว ปัญหาการ

การประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ครั้งที่ 7

วันที่ 1 สิงหาคม 2567

ทะเลาะวิวาทกัน (3) ข้อห้ามทำให้สังคมมีความสุข เช่น ห้ามขายหญิงอยู่กินกันก่อนแต่งงาน เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาเรื่องเพศที่ทำให้เกิดปัญหาอื่น ๆ ตามมา เช่น การตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ ซึ่งข้อห้ามเกี่ยวกับสตรีหลายข้อ ถูกยึดโยงอยู่กับความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษเพื่อให้คนในสังคมปฏิบัติตาม ไม่กล้าที่จะละเมิด เพราะกลัวถูกลงโทษ ทุกคนยึดมั่นในขนบธรรมเนียม จารีต ประเพณีที่บรรพบุรุษสั่งสมไว้ ส่งผลให้คนในชุมชนใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ครอบครัวมีความมั่นคง อบอุ่น สังคมมีความเป็นระเบียบเรียบร้อยและสันติสุข

3.3 ด้านวัฒนธรรม ข้อห้ามเกี่ยวกับสตรีเป็นเครื่องมือสำคัญที่บรรพบุรุษของชาวไทยนำมาใช้รักษาวัฒนธรรมชุมชนของตนให้คงอยู่ เนื่องจากข้อห้ามส่วนใหญ่จะยึดโยงกับความเชื่อเรื่องผีหรือวิญญาณโดยเฉพาะวิญญาณบรรพบุรุษที่คนในชุมชนไทยทรงดำให้ความนับถืออย่างมาก ส่งผลให้สตรีเกิดความกลัว ไม่กล้าละเมิดปฏิบัติตามข้อห้าม และข้อห้ามเกี่ยวกับสตรีเหล่านั้นไม่สามารถแยกออกจากขนบธรรมเนียม จารีต ประเพณี วัฒนธรรมทางสังคมได้ เนื่องจากมีความเชื่อมโยงกันทั้งหมด เช่น ประเพณีงานแต่ง งานศพ จะมีข้อห้ามรวมอยู่ในเรื่องเหล่านั้นด้วย จึงทำให้ข้อห้ามเกี่ยวกับสตรีในพื้นที่วิจัยอยู่ในฐานะเครื่องมือสำคัญที่บรรพบุรุษของชาวไทยทรงดำนำมาใช้รักษาวัฒนธรรมชุมชนของตนให้คงอยู่ด้วย

สรุป และอภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาระยะสำคัญของข้อห้ามเกี่ยวกับสตรีไทยทรงดำ ตำบลหนองปรัง อำเภอยะย้อย จังหวัดเพชรบุรีได้พบข้อสรุปถึงประเภทของข้อห้ามเกี่ยวกับสตรี 5 ประเภท ได้แก่ ข้อห้ามเกี่ยวกับสตรีที่เป็นสาวโสด สตรีที่เป็นภรรยา สตรีที่มีครรภ์ สตรีที่เป็นแม่ และสตรีทั่วไป โดยพบว่า ข้อห้ามเกี่ยวกับสตรีที่มีครรภ์มีจำนวนมากที่สุด ซึ่งข้อห้ามเหล่านี้เกิดจากมูลเหตุสำคัญคือ ความไม่รู้ความจริงเกี่ยวกับชีวิต ธรรมชาติ ปรากฎการณ์ทางธรรมชาติ และภาษา ความกลัวในอำนาจของผีบางเทวดา และความต้องการใช้ข้อห้ามควบคุมพฤติกรรมของคนในสังคม และบทบาทของข้อห้ามพบ 3 ด้าน คือด้านชีวิตมนุษย์ในฐานะเป็นที่พึ่งยึดเหนี่ยวทางใจและเป็นกรอบแห่งพฤติกรรม ด้านสังคมในฐานะเป็นบรรทัดฐานของการอยู่ร่วมกัน ทำให้สังคมมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย สงบสุข และด้านวัฒนธรรมในฐานะเป็นกลไกอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม

ผลการวิจัยโดยสรุปข้างต้น ผู้วิจัยได้พบประเด็นเด่นที่จะนำมาอภิปรายผลคือ ความเชื่อเรื่องผีต่าง ๆ โดยเฉพาะผีเรือนหรือวิญญาณบรรพบุรุษที่เป็นแกนหลักสำคัญของข้อห้ามเกี่ยวกับสตรี เพื่อให้เกิดความกลัว ไม่กล้าละเมิด และปฏิบัติตาม แต่ก็มีข้อห้ามเกี่ยวกับสตรีบางส่วนไม่เกี่ยวกับความเชื่อ เป็นกุศโลบายที่ผู้ใหญ่ในชุมชนบัญญัติไว้เพื่อประโยชน์ต่อสตรีและคนที่เกี่ยวข้อง โดยพบว่าข้อห้ามเกี่ยวกับสตรีที่มีมากที่สุดจะอยู่ในช่วงที่สตรีมีครรภ์ ทั้งนี้เกิดจากความหวงใยและความหวังดีของผู้ใหญ่ในชุมชนที่ต้องการให้เกิดความปลอดภัยแก่สตรีขณะเดียวกันก็เป็นกันป้องกันอันตรายที่จะเกิดขึ้นกับสตรีและลูกที่อยู่ในท้องด้วย สอดคล้องกับแนวคิดของ อุดมพร อมรธรรม (2556) ที่ได้กล่าวถึงการเกิดขึ้นของข้อห้ามว่า มาจากความหวงใย ความปรารถนาดีของบรรพบุรุษ

การประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ครั้งที่ 7
วันที่ 1 สิงหาคม 2567

ผู้เป็นปัญญาชนต่อลูกหลานของตนในอนาคต จึงใช้กลวิธีในการสั่งสอนแนะนำหลักการดำเนินชีวิตให้กับลูกหลาน โดยผ่านข้อห้ามที่บอกว่า “อย่าทำ” “ห้ามทำ” บางสิ่งบางอย่างที่ตนคิดว่าไม่ถูกต้องเหมาะสมและอาจเป็นอันตรายต่อชีวิตของลูกหลาน และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ อรทัย สุทธิ (2553) ที่พบว่า ความเชื่อเป็นแกนหลักของชะล่าและขีดที่มีอิทธิพลให้คนในสังคมล้านช้างและล้านนาประพฤติปฏิบัติตามชะล่าและขีด โดยมีข้อสรุปว่า หากผู้ใดประพฤติปฏิบัติตาม ผู้นั้นจะมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่แข็งแรงสมบูรณ์

อีกประเด็นหนึ่งที่ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นจุดเด่นของข้อห้ามเกี่ยวกับสตรีในพื้นที่วิจัยก็คือ บทบาทของข้อห้ามที่พบใน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านชีวิตมนุษย์ในฐานะเป็นที่พึ่งทางใจ เป็นกรอบแห่งพฤติกรรมที่พึงงามตามขนบธรรมเนียม จารีต ประเพณีของไทยทรงดำ ด้านสังคมในฐานะเป็นบรรทัดฐานของการอยู่ร่วมกันในสังคม ทำให้สังคมมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย สงบสุข และด้านวัฒนธรรมในฐานะกลไกอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะบทบาททางด้านวัฒนธรรมที่ทำให้วัฒนธรรมไทยทรงดำยังคงดำรงอยู่ได้ เพราะในพื้นที่วิจัย ความเชื่อเกี่ยวกับสตรีส่วนใหญ่ได้โยงไว้กับความเชื่อผีบรรพบุรุษที่เป็นแกนหลักของวัฒนธรรมของชุมชนไทยทรงดำ สอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของข้อห้ามที่ ศุภิสรา ปุนยาพร (2556, น. 141) ได้กล่าวว่า คนโบราณสร้างข้อห้ามขึ้นมาเพื่อควบคุมความประพฤติทางกายและวาจาให้ตั้งอยู่ในความดีงาม มีความปกติสุขเพื่อประโยชน์ขั้นพื้นฐานคือ การมีความสุขและไม่มีการเบียดเบียนกันในสังคม และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ไสว ละโพธิ์ (2560) ที่พบว่า ความเชื่อทำให้คนยึดถือหลักการ ปฏิบัติตามฮีตคอง ชะล่าของชาวอีสาน ดำรงสถานภาพของศาสนาชาวบ้านไว้อย่างเหนียวแน่น รักษาปฏิบัติประเพณี พิธีกรรมเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องชะล่าเรื่องผี พร้อมทั้งยังส่งต่อระบบความเชื่อไปยังกลุ่มลูกหลานอย่างต่อเนื่อง แสดงให้เห็นว่า ความเชื่อเป็นแกนหลักที่คนโบราณนำมาใช้เป็นเครื่องมือให้คนในสังคมปฏิบัติตามข้อห้ามทางสังคม

เอกสารอ้างอิง

- บรรเทิง พาพิจิตร. (2006). คติชนวิทยา. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- ศุภิสรา ปุนยาพร. (2556). คนไทยถือข้อห้ามอย่าทำ. กรุงเทพมหานคร: ไทยควอลิตี้บุ๊คส์.
- ไสว ละโพธิ์. (2560). ชะล่า: การสังเคราะห์ภูมิปัญญาพื้นบ้านเกี่ยวกับข้อห้ามเพื่อเป็นแนวทางสำหรับการดำเนินชีวิตของชาวอีสาน. ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์ คณะศิลปกรรมศาสตร์และวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- อรทัย สุทธิ. (2537). ชะล่าและขีดที่เกี่ยวกับสุขภาพ. วิทยานิพนธ์ดุษฎีนิพนธ์ สาขาวิชาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- อุดมพร อมรรธรรม. (2556). โบราณห้าม. กรุงเทพมหานคร: แสงดาวจำกัด.